नं. ५३४२

वैष्णव मन्त्र विधा विवाते:
तैलिंग्याम्

× × × ×

पत्र. ८ — सं. ×

विषय: धर्मशास्त्रं

वैष्णवमंत्रकाविद्याविवृतिः त्रयश्लोकी

तैलिंगदेशलिप्याम्

విష్ణుశబ్దోవ్యాపకవస్తువాచీ। అంతర్బహిశ్చతత్సర్వం వ్యాప్యనారాయణస్స్థితః। సర్వత్రాసౌ సమస్తం చ వసత్యత్రేతివై యతః।
తతస్స వాసుదేవేతి విద్వద్భిః పరిపఠ్యతే। ఇత్యాదిక ముక్తానుసంధేయం। ఏతాదృశో విష్ణుః అకారార్థః। అకారవాచ్య ఇత్యర్థః।
అవరక్షణే ఇతి ధాతోః ... విభ్రుతి ధాతో రుత్పన్నస్యాకారస్య ... [illegible] ... విష్ణువాగ్వాచ్యత్వ మితి భావః। అ ఇతి బ్రహ్మణో నామ అ ఇతి భగవతో
నారాయణస్య సర్వజ్ఞస్య ... అకారేణ విష్ణువాచకః సముత్పన్న శబ్దమూలత్వాత్ ... కారస్య ... భావితః। ఏవం స్వవాచ్య
మూలత్వాత్ ... స్వభావతః ... వాచ్యవాచకసంబంధః ... తయో రర్థాత్ప్రతీయత ఇత్యాదిక ముక్తానుసంధేయం।
జీవః। ... ఉకారార్థః। మకారవాచ్య ఇత్యర్థః। పంచవింశో ... పంచవింశ ఆత్మా
... కవర్గేణ చవర్గేణ ... తవర్గేణ ... గంధాద్యస్తథా। పవర్గేణ ప ... కారేణ ...
... కారేణ త్వహంకృతిః। బకారేణ ... మకారేణ ... రుచ్యతే। అత్రాసతు మకారేణ ... పంచవింశః ... మకారా
రేణ జీవవాచకః। ఇత్యాదిక ముక్తానుసంధేయం। ... అత్ర వస్తు ... తస్య విష్ణోరుపకరణం
శేషభూతం ... విష్ణోర్విశేషణం విశిష్టానాం ... తత్త్వాత్ తత్త్వ ...
భూతమిత్యర్థః। అత్ర సర్వం ... తత్త్వ ... సర్వస్య ... సర్వేషు ...
మత్రస్థానాం ... తత్ ... ఉపకరణాని ... మకారవాచ్యం ఇదం చేతనజాతం ... విష్ణోస్సం
బంధి ఉపకరణం శేషభూతం విష్ణోశ్శేషభూత మిత్యర్థః। అథవా మకారార్థో ... తదుపకరణం తస్య
వస్తు ఉపకరణం శేషభూతం ఇదం ... మిత్ర సత్త్వ ... విధము ... విష్ణుసంబంధి
విశిష్టాశ్శేషభూత మిత్యర్థః। ఇత్యాకారేణ ... చతుర్థీ ... విష్ణుసంబంధి ... శేషం
తద్వశ మచ్యుతం। ... సంస్థాతం ... సంబంధో ... నతరో
... మకారో ... ఉదధి ... అత్ర ... స్వరూపం ... స్వభావంచ
సదా స్మర ... దాస ... తస్మై ... పరవాన్ ... లక్ష్మణం ... బంధి ... తస్మై
... ఇత్యాదిక ముక్తానుసంధేయం ... అవధారణార్థః। ... స్థాన
కారః। అనయోః అకార మకారవాచ్యయోః ... సంబంధ ... భావ సంబంధమన ప్రమాణాభావ

శ్రీమాం యజ్ఞవారాయసమం॥ శ్రీపరాశరభట్టార్యః శ్రీరంగేశపు● రోహితః। శ్రీవత్సాంకసుతః శ్రీమాన్ శ్రేయసే
మేస్తు భూయసే॥ ప్రణమ్య హేతుం తిక్రాంతి శంస్త్రనిధిం శరణాగనిధిం వాధారికులదైవతం సతాం మునవధిం నిధిం। అఖిలచి
దచిద్విశ్వనివాసౌదార్యాంశుస్వపదకమలయుగ్మం ప్రకటస్వం శ్రీతాం నాం। నిగమశిఖరగమ్యో నిత్యమవ్యాఖ్యం
ధువిర్లసత్సుముమచిత్తే వేంకటేశో ముకుందః॥ ప్రణమ్య దేశికాన్ సర్వాన్ అష్టశ్లోక్యా యథార్థతః। అథ మో వైష్ణవ
దాసేన బాలబోధాయ వర్ణ్యతే॥ అథ రహస్యార్థాన్ శ్రీశైలా భగవాన్ పరాశరభట్టార్యః సకలచేతనోజ్జీవనాయ సర్వ
వేదసారతయా స్వరూపోపాయపురుషార్థప్రతిపాదకతయా చ సదా ముముక్షుభిరనుసంధేయస్య రహస్యత్రయస్య సంప్రదా
యపరంపరాప్రాప్తమర్థం దర్శయితుకామః స్వరూపజ్ఞానపూర్వకత్వాదధికారస్వరూపయుక్తవృత్తిస్వరూపప్రతిపాదనపరం సకల
శాస్త్రరుచిపరిగృహీతం శ్రీమదష్టాక్షరమంత్రం ప్రథమం వివృణోతి ద్వాభ్యాం శ్లోకాభ్యాం॥ అథ ద్వాభ్యాం స్వరూపోపాయపురుషార్థప్ర
తిపాదనపరం మంత్రరత్నం తత్ర ద్వాభ్యాం ప్రణవార్థం ప్రథమం చరమశ్లోకం తత్ర సకలవేదసారసంగ్రహః
ప్రణవస్య ప్రణవాదావాస్తద్వేదార్థః ప్రణవపరిగృహీతాః। వాంత్వాయం ప్రణవం సర్వం తస్మాత్ ప్రణవమభ్యసేత్। అకారప్రభవా వేదాః
ఉకారప్రభవాః స్వరాః। మకారప్రభవం సర్వం జగత్ స్థావరజంగమం। ఆద్యం తు త్ర్యక్షరం బ్రహ్మ త్రయీ యస్మిన్ ప్రతిష్ఠితా॥
స గుహ్యోన్యస్త్రివృద్వేదో యస్తం వేద స వేదవిత్। ఇత్యాదివచనాత్ ప్రణవవివరణం మంత్రశేషం। అకారస్య నారాయణపదేన
కారస్య నమసా మకారస్య నారపదేన చ విశదీకరణాత్। మూలమంత్రవివరణం ద్వయం। తత్ర సంగ్రహేణోక్తస్వభావోపాయపురుషార్థ
వివిధప్రతిపాదనాత్ ద్వయవివరణం చరమశ్లోకః। ఉపాయస్వరూపాపేక్షిత ఉపాయాంతరపరిత్యాగ సర్వపాప
నివృత్తిశ్చ తత్ర విధానాత్ అతస్సర్వసంగ్రహం ప్రణవం ఆదౌ వివృణోతి॥ అకారార్థో విష్ణుర్జగదుదయరక్షాప్రళయకృత్ మకా
రార్థో జీవస్తదుపకరణం వైష్ణవమిదం। ఉకారోఽనన్యార్హం నియమయతి సంబంధమనయోః త్రయీసారస్త్ర్యాత్మా ప్రణ
వ ఇమమర్థం సమదిశత్॥౧॥ అకారార్థ ఇతి॥ జగతాం లోకానాం ఉదయ ఉత్పత్తిః రక్షా రక్షణం ప్రళయః సంహారః ఏషాం సమాహారః జగదుదయరక్షాప్రళయం తత్కర
రోతీతి జగదుదయరక్షాప్రళయకృత్ అథవా జగదుత్పత్తిస్థితిసంహారకర్తా। తత్ర యతో వా ఇమాని భూతాని జాయంతే। యేన
జాతాని జీవంతి। యత్ప్రయంత్యభిసంవిశంతి। తద్విజిజ్ఞాసస్వ। తద్బ్రహ్మేతి। విష్ణోస్సకాశాదుద్భూతం జగత్తత్రైవ చ స్థితం। స్థితి
సంయమకర్తాసౌ జగతోఽస్య జగచ్చ సః। ఇత్యాదికమత్ర ప్రమాణమత్రానుసంధేయం। విష్ణుః విభుః వ్యాప్త ఇతి ధాతోరూపత్వాత్

ఽనిశ । సర్వమహాపాపిష్ఠానాం తత్క్షణాదయం ద్వాదశపదావాక్యం ॥ అష్టాక్షరస్తు ప్రణవేనాష్టాక్షరేణ నారాయణ కీర్తితః ॥
ఇత్యాదిక వచన శతమత్రానుసంధేయం । మధ్యమేన మధ్యమపదేన నారాయణాయ ఇతి పదేన ఆద్యేన ప్రణవేన [illegible] భవం
మధ్యమం తేన పురతః అగ్రే ఆద్యే తేన అన్వితేన పశ్చాదన్వితేన నమసా సంబంధనముపసాధ్యం సకలచేతనస్వరూప
మశేషకృత్స్వరూపం స్వరూపం శక్తి తం శబ్దితం కథమితి చేదుచ్యతే సంబంధనమునుపలక్ష్య సంబంధనముసక్తిప్రణవాద్యయన నమః ఇతి
య్యుపదేశితి యేనా [illegible] నారాయణాం [illegible] శ్రవణేన [illegible] నసాన్వితత్వ [illegible] ధానేన స్వశేషత్వ [illegible] త్యాత్స్వరూపం శబ్దిత
భవతి । యాదృగ్ధానం [illegible] నమసా [illegible] ప్రతిపద్యతే [illegible] తేన నక్షత్రం [illegible] అనాత్మ [illegible]
త్మబుద్ధిరాత్మ [illegible] ష్వమితి [illegible] తిః । అవిద్యా [illegible] ఇత్యాదికముత్రానుసంధేయం [illegible]
తః । అస్మిన్ మంత్రే నమ ఇతి పదద్వయం [illegible] త్రైకముపాంశు [illegible] ఉపాయ [illegible] నమః [illegible] సాంద్ర నమ [illegible]
యాను [illegible] పరాశర [illegible] వాద [illegible] అన్యత్ర [illegible]
భవాబ్ధి [illegible] యాన్వయః । ఏవం [illegible] స్థాన [illegible] స్వస్థానే [illegible] అన్వితేన [illegible] నమసా [illegible] సంసార
శేనగతి [illegible] ఉపాయ [illegible] కథమితి చేత్ [illegible] ఇతి సంబంధ [illegible] స్వరూప [illegible]
పాయ [illegible] సర్వత్ర [illegible] భగవత [illegible] సర్వస్వ [illegible] నివృత్యా [illegible]
[illegible] అష్ట [illegible] శ్చరమ [illegible] మత్వా [illegible] సంధ్యా
అయపాయ విద్యత్వే । సంసారార్ణవమగ్నానాం విషయాక్రాంతచేతసాం । విష్ణుపోతం వినా నాన్యత్కించిదస్తి పరాయణం
దైవీ హ్యేషా గుణమయీ మమ మాయా దురత్యయా । మామేవ యే ప్రపద్యంతే మాయామేతాం తరంతి తే । సంసార
సాగరం ఘోరమనంతక్లేశభాజనం । త్వామేవ శరణం ప్రాప్య నిస్తరంతి మనీషిణః ॥ ఇత్యాదిక మత్రానుసంధేయం । పశ్చాత్
[illegible] నారాయణాయ [illegible] సంబంధ [illegible] శక్తి తం శబ్దమితి చేదుచ్యతే నారాయ
ణాయ నమ ఇతి సంబంధనముపసాధ్య నారాయణపదాన్వయ నారాయణాయ సర్వశేషిణే శ్రీమతే విష్ణవే పరమ సకలవిధ [illegible]

నార్యాపాన్త్రి। అన్యేషాం భగవదాజ్ఞాగపతవ్యతిరిక్తానాం అనపాయినః। అయోగ్యః। యథా భవతి తథాపి యు
౧ మయుత। అవధారయతి ప్రాప్తానాం శతికేం తం చ యయా జ్ఞానాద్దేవతాన్తర్యామిణః ప్రతిబుధ్యానసేవంతే॥
యస్తు త్వరితం తం ఫలమిత్యాదికమత్రానుసంధేయం। ఏవం పదార్థముక్త్వా ప్రణవస్వరూపకథనపూర్వ
కం పారార్థ్యమాహ। త్రయీతి। త్రయీసారం త్రయ్యాః ఋగ్యజుస్సామరూపవేదత్రయస్య సారః
త్రిరాం శక్తి త్రిగుణవ్యక్తరార్థత్వాత్ స్వరూపం యస్య సః తారః ప్రణవః అకార ఉకార మకారాణాం ఇత్యర్థః ప్రణవః కార
2 రక్షణారితి భూర్గ్వేదాదకారాయత భువ ఇతి యజుర్వేదాత్ సువరితి సామవేదాత్తానిశుక్త్వాన్యాఖ్యాయత్
తద్భావ్యతి త్రైవర్ణికస్త్రయాణాం వర్ణానాం అకారం చ అకారం ఉకారం మకారం ఇతి తానేకధా సమభవత్తదేతదోమితి అ
కారం చాప్యుకారం చ మకారం చ అకారత్రయం వేదత్రయం త్రిరభ్యుహ్యాభ్యాం స్వపరితి చ ఇత్యాదికమత్రాను
సంధేయం। ఏతాభ్యశక్తిః ప్రణవః। ఇదం పూర్వోక్తమర్థం చేతనస్య భగవదనన్యార్హశేషత్వరూపమర్థం ప్రతిపాది
తత్ అమ్నకర్త్వపాదయదిత్యర్థః। అకారేణాభిష్టరి తద్విరోధిమకారేణోచ్యమానవాచకః। తదేతాన్ సత్తనిత్యసంబంధప్రకా
రేణ ప్రకృతిత్రితయత్వాదికమత్రానుసంధేయం॥౧౧॥ ఏవం ప్రణవార్థం వ్యాఖ్యాయ అథ నమశ్శబ్దం వ్యాచష్టే॥ మంత్ర
బ్రహ్మణా మధ్యమేన నమసా పుంసః స్వరూపం గతిర్గమయితా శిక్షిత విరోధి పురతః పశ్చాదపి స్థానతః। సర్వాత్మనా న
బ్రహ్మణి మధ్యమేన నమసా పుంసః స్వరూపంగతిః... పినాకాంతత్త। మంత్రార్థ
విచారక్షణం సమంచితాపుత్రి ఇనా స్వామి తాతస్త్రైవ తవాచరి వివిధ కథితం స్వస్యాపి నాశాంతతః॥ మంత్రా
రంధ్రానుసంధాతారం త్రాయంతే రక్షంతీతి మంత్రాః కృతిషు బ్రహ్మ మంత్రబ్రహ్మ మంత్రబ్రహ్మణా ...
... మదష్టాక్షరే యథా సర్వేషు దివ్యేషు నాస్తి నారాయణాత్పరః। తథా సర్వేషు వేదేషు నాస్తి చాష్టాక్షరాత్పరః॥
... యదా సర్వేషు దివ్యేషు నాస్తి... త్రీ వాగ్యశ్రుణాం తనమంత్రాః ... రాత్రి ఏకః॥ సర్వవే॥
భూతాత్మా... సతనపూర్వం బ్రవీమి వః। ... భువనభవతాం ... దైవం
దాంతసారాధనం సారాణాం వతారకః। గతిరశాస్త్రేశ రాజ్ఞానాం అభినవభవతాం ...
స్వర్గాద్యం పారలౌకికం ద్రైవల్యం భగవంతం చ మంత్రేణ యం సాధ ఇష్యతి॥ తత్ర బహువచనం త్రికం త్రిత
స్వర్గాద్యం పారలౌకికం క్రైవల్యం భగవంతం చ మంత్రేణాయం సాధక ఇష్యతి॥ ...
వయంతిత్రీణి ఇతి॥ నమో నారాయణాయేతి మంత్రస్య వాచ్యార్థసాధకః। బహువచనం ... సావరం ... వాదర్శ

నిమేదేవాదికం వస్తు సన్దేహః పరమాత్మా నశ్యద్బుద్ధిరస్తు ఖమిత్యలత్త్వం త్రివర్గరూపం వ్యాకరణపదం।మమేతి ద్వన్ద్వద్విరా
వృత్తత్వః నమమేతి చ శాంశవతమిత్యాదికమత్ర మసంధియంతద్ధా చ అనన్యార్హశేషత్వ అనన్యశరణత్వ అ
నన్యభోగ్యత్వరూపాకారార్థత్రయం ఫలితమితి భావః॥ ఇత్థం శ్లోకద్వయేన సప్తగాథావమనేవాక్యార్థయం అ
ధస్యానుసంధానే న తదర్థానువాదపూర్వకం నారాయణాయ పదార్థమాహ॥ అకారార్థాయైవ స్వమహామధుమహ్యం
ననివహానరాణాం నిత్యానామయనమితి నారాయణాపదం।యద్వా వాస్యైరాలం సకలమపి సర్వత్ర సకలాసు అవ
స్థాసు ఆవిస్సుఖం మమ సహజైః కైర్యవిధయః॥ అహం అకారార్థాయ అకారవాచ్యాయ విష్ణవ ఏవ స్వం శేషభూత
ఇతి త్రిగాథార్థానువాదః అథ అనంతరం అహం మహ్యం న మమ శేషభూతో న భవామి ఇతి నమశ్శబ్దానువాదః నా
రాయణాపదం రిష్యయ ఇతి ధాతోరుత్పన్నో రశబ్దః క్షయిష్ణువాచీ రాః క్షయిష్ణవః న భవంతీతి నరాః నిత్యాః నరా
ణాం సమూహాః నారాః తేదగ్నానాం సందామలత్వాదలకారో జ్ఞానశక్త్యాదయో వాత్సల్యసౌశీల్యాదయో నిత్యాః నరా
ణాం దివ్యమంగళవిగ్రహాః కిరీటసౌకుమార్యాదయో దివ్యవిగ్రహగుణాః దివ్యభూషణాని దివ్యాయుధాని దివ్య
మహిష్యః నిత్యసూరయః ఛత్రచామరాదిపరిచారకాః సాధనాని ద్వారపాలకాః గణాధిపాః ముక్తాః పరమాకాశః మూ
లప్రకృతిః బద్ధాత్మానః కాలః మహదాదివికారాః అండాని అండాంతర్గతదేవాదిపదార్థాః అత్ర జ్ఞానాదికం లా
తరం స్వరూపతో నిత్యాః మహదాదయః ప్రవాహతో నిత్యాః స్వరూపతో నిత్యత్వం నామ సత్త్వే సతి ఉత్పత్తి
వినాశరాహిత్యం తాదృశత్వం ప్రవాహతో నిత్యత్వం నామ ఉత్పత్తివినాశరాగిత్వే సతి ప్రవాహాభ్యుపాదానామ
ధాభావవత్త్వం అయనం ఇణ్ గతావితి గత్యర్థాద్ధాతోరుత్పన్నో అయనశబ్దః ఈయత ఇత్యయనం ఇతి కర్మణి వ్యు
త్పత్త్యా ప్రాప్యవాచీ అయతే అనేనేత్యయనమితి కరణవ్యుత్పత్త్యా ఉపాయవాచీ అయంత్యస్మిన్నిత్యయనమితి
అధికరణవ్యుత్పత్త్యా ఆధారవాచీ నారాణాం అయనం ప్రాప్యం ఉపాయః ఆధారశ్చ నారాయణః ఇతి తత్పురుషః అనే
న పరత్వం ఫలితం।నారాః అయనం ఆధారో యస్య స నారాయణః ఇతి బహువ్రీహిః అనేనాంతర్యామిత్వం సౌలభ్యం

శరీరవాంశ్చ మత్వా నవందద్వం శరీరవాన్ శేషభూతో యోద్ధా నేనక్షేణ శరీరత్వ సాపృథక్సిద్ధ్యత్వాగమ్యం తత్సాంధితం భవతి బ్రహ్మాత్మా విదాపృ్థాతి
వరం వేదా స్మృతి సర్వాన్ తస్సాభ్యుపత్యా నవి ప్రశ్నోత్తర(ఎతత్సామగాంరయసాక్షిస్య) యోనయో నధా తాగ భతి(తి నతిగస
వాంగధ తి(భాం రయాం వా సత్వమునుగ భైతి భవాన్ స్తుత్యమాప్తదేవత్వ గిరి సానుష్టురం వృత్తి(అహం సర్వం శరీ ఘ్వాముఖా
స్రతిస్వపతస్పతి బద్ధ్వాంచలిపుటావర్త్యత్వా నముక్తి త్వవవాదిన ఇత్యాదికమత్రాను సంధేయం అనేనస్వరూపం పుంసా
యపురుషా ధార్యః స్తొన్నధితాం ఇతి భావః శిక్షః అఖిలమహా సూత్రం త్రిగుణత్యాది ప్రత్యంత స్వభావః స్వాపత్తిత్వం సార్వభౌమ
త్వం తస్య స్వతం త్రత్వవవేదాంతప్రసిద్ధస్వరూపారోపః శిష్యార్ధవారణం ఇతి ధాతుః సర్వం సర్వధర్మతయా రూపం పారతోప విష్ణోరేవ
రుద్రం సమాశ్రితాదేవా రుద్రో బ్రహ్మాణం శ్రితః బ్రహ్మా మామాశ్రితో రాజా శివనారాయణం రుద్రం సమాశ్రిత ఇత్యాదిక
మత్రాను సంధేయం నిఖిలచరాచరరక్షణం చనిఖిలరక్షణం స్వరక్షణం చేతనసంరక్షణం నిత్యధర్మః తస్య రక్షకత్వవవేదాం
తప్రసిద్ధ స్వరూపారోపః హారిహారః శతి పాపా నిత్యాద్యుక్తరీత్యా సర్వశక్తి తపాంపనివర్తకస్య పారారోపణం చితం ఎవంన శాంతాని
శిపంతి ఏవ సర్వేశ్వరః ఏష భూతాధిపతిః ఏష భూతపాలః ఏష లక్ష్మీః సవాభ్యోశేశేశాదేవా కార్యకారణరూపః
యానక్షరస్సర్వసిద్ధాంతవేదాంతేషు చగీయతే ఇత్యాదికమత్రాను సంధేయం సముచితాం శేషత్వస్వరూపాను
సుకృత్య త్రింశద్వాపారః ప్రత్యక్షచతుర్ధ్యర్థస్త్రైకం శరణం చతస్యసుక్షేత్రే ఏవవేదాంత ప్రసిద్ధస్వరూపారోపః సర్వం స్వవశేకర్తవ్యా
విష్ణోరేశ్వరాదితాం ఇనస్యాదితానక కారణం శరణ్యదిపాదిపోరణబాంధవ్యరక్షకత్వం నితానవాధిపతిః సర్వేషు దేశకాలేషు సర్వావి
స్థాసు బాంధవ్యం తత్ శరణం స్కాంధే శేషభూతా యోగభూతా యోగశ్చ కింకరః ఇత్యాదికమత్రాను సంధేయం ఇతి ఇద్ధం విదిత్వా
విభజ్య ఉక్తంపూర్వోక్తం ఛాన్దత్యాయం ఇత్యతస్యఖండనమసంప్రతిపాదితమిత్యర్థః భగవాన్ ధర్మమాహాత్మ్యసాధ్యపతితత్త్వః తస్య
త్వార ణతస్వాతంత్ర్యాదిత్రయస్య భగవత ఎవ పాదితత్వాదిత్యర్థః స్వసాధ్య పరవాత్మన స్వసంబంధనామారూపాచితం
స్వాతంత్ర్యాదిత్రయము ఉయసాధారణం నభవతీత్యర్థః అత్ర అహం మమ భగవత ఏవాహమస్మి యాం శరణ్య
సకృతయో మమ భగవతి మమతా నాస్తి భగవత ఏవ ఏతాః నాహం మమ స్వతం తోప్యతాం నాస్తి తవ హృదయార్థః ఇతి భవతి॥

వైభవం రురుచ్యమానం । ఇత్యాదికమత్రానుసంధేయం తథా చ వృణోపేతత్వం నమసి పరంతం త్రిభిః నారాయణోపదిశ్యంక
ల్యాణ చైతన్యమితి భావః ॥౨౭॥ ఏవం శ్లోకత్రయేణ మంత్రార్థాన్ప్రదర్శ్య అథ తత్పదస్య స్వరూపమాదిక దేవతాత్మభ్రమాది దోషదు
సంగాయ తదనుసంధానమావశ్యకమిత్యాశంక్య నాహ ॥ దేవగుణ్యాత్మబుద్ధి వ్యతిభావ ఇతి పదం సాధు విదాంవిత్తి తేయం స్వా
తంత్ర్యం దైరాయది స్వాత్మభ్రమవిత శేషత్వబుద్ధి వ్యుత్పత్తయం । అత్ర తత్ర గోత్ర నృసుశ్రమ ఇతి పదం గ్రంథ వాక్యాసలోల
క్షిప్తం నారాయణశబ్దం విశేషణ చపల దీప్తి వృత్తి బుద్ధిం ప్రపన్నం ॥౨౮॥ ప్రపన్నక్లేశగణః దేవో శరీర ఆ సర్వాలగ్నా లాత్మతబు
ది రవ్యస్య సదేవో సద్భావ్యబుద్ధిః దేవాత్మ ప్రముఖా ఇతి యది స్యాద్వైతత్తథా త్రితీయం పదం అత్ర పదశబ్దః తదర్థపరం వేదవిది
తార్థానాం వేదశబ్దైః తత్త్రితీయం ప్రణవేత్రితీయం పదం । మనుస్నానే । మది షాడ్వే । మశి పరిమాణే ఇతి ధాతుభ్యః ఉత్పన్నం వేద
త్వప్రతిత సత్వస్థాలత్వదు పరాం మత్వ విశిష్టదేవ విలక్షణరత్నానానంద స్వరూపత్వగ్రహనానంద గుణకత్వ అనుత్వ విశిష్టవస్తు
ప్రతిపాదకం మకారం సాధు సమ్యక్ విదామ్యత్ తానీ యద్భావ్యత్ సదానుసంధిత ఇత్యర్థః ॥ తథా చ మకారార్థానుసంధానే
ఆత్మస్వరూపస్య దేవాది విలక్షణత్వ ప్రతీత్యా దేవాత్మభ్రమో నివర్తత ఇతి భావః స్వాతంత్ర్యాంధ్యఃపతు తంత్రేణ స్వాధీనతా
బుద్ధ్యాంధః ఇతి తేనా తత్త్వగ వది శేషత్వతి తేనా తద్భగవద్ శేషత్వ స్వరూపస్యాదర్వది తదా కృథుముం [illegible] పదం అ
వరక్షణే గతివారం సాధి వ్యతిధాతో రుత్పన్నం సుర్వకారకత్వ సర్వరక్షకత్వ సర్వసంహారకత్వ లక్షణత్వ స్వాతంత్ర్య శేషిత్వ
సర్వకల్యాణగుణాత్మకత్వ విశిష్ట విష్ణు ప్రతిపాదకం లుప్తతాదర్థ్య చతుర్థ్యకం అకారం సాధు విదాంచ్చిత్ । తథా చ అకా
రార్థానుసంధానే సర్వప్రకారేణ భగవతః శేషిత్వం స్వస్య తచ్ఛేషత్వరూపస్య స్వాతంత్ర్య [illegible] భ్రమో నివర్తత ఇతి భా
వః ఇతర శేషత్వధీః శ్రుతి ఇతరేషాం భగవల్లక్ష్మీ భాగవతాచార్యవినతి శిక్షానాం శేషః ఇతరశేషః తస్య భావస్తత్త్వం త
స్మిన్ధీః బుద్ధిరవ్యస్య సత్త్వ దైర్ఘ్య త్తైర్తథా ద్వితీయం ప్రణవే ద్వితీయం పదం అవధారణార్థకం అకారాన్వితం ఉకారం సా
ధు విదాంచ్చిత్ తథా చ ఉకారార్థానుసంధానే పరమాత్మ శిదాత్మ నోపాస్య షడ్విధ భావరూపసంబంధస్య అనన్యార్హత్వ

అష్టాక్షరి

౮

ఖలిత్వేరదృశం నారాయణపదం నరాణాం వితాన్యనాం నివహాశ్చ సమూహాః అయనం ఆధారో యస్య నరాణాం
నారాణాం నతత్వానాం నివహానాం సమూహానాం అయనం ప్రాప్యం ప్రాపకమాధారకశ్చ ఇతి యం విష్ణుః పర అత్ర
అయనశబ్దో వాసవాసెయ సెవ్యతి శెషభ్యాం రణం తత్పురుషసమాసె నివహో ఇత్యర్థ నివహో నాం మి తి విభక్తి వి
రిణామం కార్యం అంతర్బహిర్విష్ణుః శాస్త్రాణి నానా గం సర్వాభ్యత్ర అంతర్బహిశ్చ తత్సర్వం వ్యాప్య నారాయణః
స్థితః యస్మిన్ ద్యౌః పృథివీ చాంతరిక్షం చోతం మనస్సహ ప్రాణైశ్చ సర్వైః ఈశ్వరస్సర్వభూతానాం హృద్దేశే
అర్జున తిష్ఠతి భ్రామయన్ సర్వభూతాని యంత్రారూఢాని మాయయా సర్వస్య చాహం హృది సన్నివిష్టో
మత్తస్స్మృతిర్జ్ఞానమపోహనం చ మయి సర్వమిదం ప్రోతం సూత్రే మణిగణా ఇవ నారకస్థితి సర్వపుంసాం సము
హాః పరికీర్తితః గతిరాలంబనం తస్యతేన నారాయణః స్మృతః నారో నరాణాం సంఘాతస్తస్యాహమయనం గ
తిః ఇతి నాస్తి మునిభిర్నిత్యం నారాయణ ఇతీరితః నరాజ్జాతాని తత్వాని నారాణీతి విదుర్బుధాః తాన్యేవ చాయనం
తస్య తేన నారాయణస్స్మృతః ఆపో నారా ఇతి ప్రోక్తా ఆపో వై నరసూనవః తా యదస్యాయనం తస్మాత్ నారాయణస్స్మృ
తః జ్ఞానాద యోగు నరరూపం లక్ష్మీస్తత్త్వ సంజ్ఞాయిని భూతాని నాద యోగ దివ్యం శేషాద్యా నిత్యసూరయః తద్ధామ
రమం కాలః పురుషః ప్రకృతిస్తదా మహదాదిధరాంతాని సప్తచావరణాన్యపి బ్రహ్మాండంత దండం తస్యాస్తు లోకాశ్చ సచరా
చరాః ప్రకృత్యాం దానవసంతానిత సర్వం నారకం చ తత్ నారాణామయనం తత్పాః ప్రోచ్యతే చ నవాయ అనంత దారి పరమాద
గతిస్తేషాం నారాణామంతర్యామిత్వం తదా అతో నారాయణో నామ ప్రోక్తా గుణదర్శిభిః ఇత్యాది వచనశతమత్రానుసంధేయం
అస్మిన్ నారాయణ ఇరి అయనప్రకరణం సర్వేషు కాలేషు అత్యంత సంయోగ వ్యతిరయం సర్వత్ర సర్వేషు దేశేషు సకలాస్వ
వస్థాసు స్థితి గమన శయనాదిసకల దశాస్వపి మమ స్వరూపజ్ఞానవతోరామే సహాయికం కర్తవ్యమిదయః సహాయం తస్మి
తి సహ ఆయాస్సర్వజ్ఞాని కార్యాణి కరస్వరక్షా నిక్షేపం కర్తవ్యాని తేషాం విధేయః అనుష్ఠానాని ప్రవిష్టః ఆవిద్యాకర్మాదిరూప
ప్రతిబంధకనివృత్తౌ సత్యాం మాం విశంతి ప్రత్యగ్భాసః సర్వవస్తూ చితాశేషశేషతైకరతిస్స్వ పవయం పుండరీకాక్షమె

ణాకేన మకారేణాత్మస్వరూపం అకారేణ సర్వేశ్వరస్వరూపం సంబంధి నమసి ఉపాయస్వరూపం తమకారేణ విరోధిస్వరూ
పం । నారాయణాయ పదేన పరస్వరూపం పుమర్థచతుర్థ్యా ఫలస్వరూపం ఇత్యేవమర్థపంచకప్రతిపాదితం వేదితవ్యం । ప్రతిపా
దకశ్చ కశ్చిత్ పునర్నారాయణ స్వరూపం ప్రతి । సర్వవర్ణాధారో హి మాత్రాశ్చ చతుర్థ్యన్తా చార్థమనుప్రాదితః । ఇత్యుక్తప్రకారేణ త్రి
వాచినా అకారేణ పతిత్వరక్షకత్వవాచినా అకారేణ రక్షకత్వం లుప్తచతుర్థ్యా ఆధారశ్చేతనస్య ప్రతిసంబంధితయా శేషి
త్వం అనన్యార్హత్వవాచినా ఉకారేణ ఆచార్యత్వప్రతిసంబంధితయా శిష్యత్వం పితృత్వ పుత్రత్వ భర్తృత్వవాచినా తత్ప్రతిసం
బంధితయా ఈశ్వరస్య జ్ఞేయత్వం నారాయణపదేన తత్పురుషసమాసేన స్వామిత్వం ఆధారత్వం చ అధ బహువ్రీహి సమా
సేన అంతర్యామిత్వరూపం భర్తృత్వం పరత్వచతుర్థ్యా శేషిత్వం కర్తృత్వం భోక్తృత్వం గర్భస్థనవమసాస్త్వత్ర స్వామ్యత్వనిరాసేన అర్థా
త్ భోక్తృత్వం భగవత ఏవోక్తమింతి ఏవం మూలమంత్రే నవవిధసంబంధాః ప్రతిపాదితా ఇతి వేదితవ్యం విస్తరస్తు ప్రాచీననిబం
ధనేషు ద్రష్టవ్యః ॥ ౪ ॥ ఏవం చతుశ్లోక్యాం మూలమంత్రం వ్యాఖ్యాయ యద్వయవివరణరూప పరమాచార్యవర[illegible]మ్ గృహీతం అనుభి
స్తాన ప్రకాశకం మంత్రరత్నం శ్లోకద్వయేన వ్యాచష్టే ॥ తత్ర ప్రథమశ్లోకేన తత్పదార్థాన్నాహ ॥ నిత్యత్వం నిత్యయోగం
సముచితగుణజాతం తన్నాకాల్పనం చోపాయం కర్తవ్యభాగం త్వథ మిథునపరం ప్రాప్యమేవం ప్రసిద్ధం । స్వామిత్వం ప్రా
ర్థనాం చ ప్రబలతరవిరోధిప్రహాణం దశైతాన్ మంతారం త్రాయతే చేత్యధిగతనిగమః షట్పదోఽయం ద్విఖండః ॥ నేత్యా ప
ణ ఇతి ధాతుః నయతీతి నేత్రీ తేనాద్యః శ్రావః నేతృత్వం పురుషకారత్వం అయం శ్రీశబ్దార్థః । ఆశ్రయంతి చిన్మయ శరణ్యః శ్రీ
చిదచిద్గుణ్యాధికారః పునః । మతుపదాం ఘోరారుపాద్వం ద్వంద్వం ప్రపద్య శ్రీ తమానసాః । లక్ష్మీం పురుషకారత్వేన త్రయం తేన వరాననే ॥
ఇత్యాద్యధికమధ్యానుసంధేయం । నిత్యయోగం నిత్యస్నాన యోగస్త నిత్యయోగః శేషనిత్యయోగం నిత్యానుసంధేయం అయం తు
అర్థోయాద్వయనిత్యైవా సాధగస్తా తావిష్ణోః శ్రీరనపాయినీ । మమ సర్వాత్మభూతస్య లక్ష్మీరిత్యాద్య నపాయినీ ఇత్యాద్యధికమత్రాను
సంధేయం । సముచితగుణజాతం సమ్యగుచితాః సముచితాః ఆశ్రయణోచితా ఇత్యర్థః తే చ తే గుణాశ్చ తేషాం జాతం స
మూహం అన్తరయణ సౌకర్యాపాదకాన్ ఆశ్రితకార్యాపాదకాన్ తత్ర వాత్సల్య సౌశీల్య సౌలభ్య జ్ఞాన శక్తి ప్రాప్తి పూర్తిగుణా

అష్టశ్లోకీవ్యా
౨

ప్రతీతా ఇతి శబ్దః ఉక్తప్రకారా నివర్తత ఇతి భావం । కించ । ఆత్మత్రాణోన్ముఖం ఆత్మానం స్వస్వత్రాణే రక్షణే ప్రవృత్తః స్వరక్షణప్రత్యుపాయ
త్రికసాధనాంతరానుష్ఠానం ద్యుష్టి కిం సర్వత్రైతదా నయ ఇతి చపదం । అనన్యశరణత్వప్రతిపాదకం । పుఖం దనమోన్వితం । అలుః । తన
ఖం పదం సాధు విద్యాత్ తథా చ నిముః కుదాధారానుసంధానే భగవానేవ మమ రక్షక ఇత్యవగాహమితి ప్రతీతాన్యసాధనాంతరే ఖ్యా
నివర్తత ఇతి భావః । బాంధవాః ధాన్య సతో అలం బంధవ ఏవ బాంధవాః బాంధవా ఇవ అభ్యాసం తే ప్రతీయంత ఇతి బాంధవా భా
సాం । అపద్యురక్షకాః సంపది సర్వస్వాపహారిణః శరీరసంబంధినస్తే యులో అలం । తస్య తదా నారాయణాఖ్యం నారాయ
ణ తత్ర కాన్యత్ర నిద్ధిరుపస్థితం శబ్దం తత్పురుషపహానే కర్మణి ప్రత్యయే నారాయణపదే నమో తావితా భ్రాతా నివా సర్వాణాం
సుహృత్ ఇతి ర్వారాయణా ఇత్యుక్తత్వాత్ భగవతో నిరుపాధికసకలవిధబంధుత్వప్రతిపత్తిః సర్వవిధపాపప్రత్యుక్తప్రతిపాదకం । సారా
శబ్దం సాధు విద్యాత్ తథా చ నారాయణ శబ్దార్థానుసంధానే భగవానేవ నిరుపాధికసకలవిధబంధుః అన్యే సోపాధిక
బాంధవా ఇతి ప్రతీతాన్య సోపాధికబాంధవా ధ్యానే సుఖేలయం నివర్తత ఇతి భావః । విషయేషు చపలబుద్ధిత్వం విషయేషు విషా త్ర । ని
షిద్ధేషు చ విషయేషు శబ్దస్పర్శాదిషు చపలతా సాంగ్రహీతా బుద్ధిర్వస్యసత్త్వధోరాత్మశ్చైతత్తదా చతుర్థ్యా నారాయణాయ ధోరాపురి
స్థితాం గుణసంభవ శాని తప్రతికారితా శేషావస్థా చితా శేషశేషభూత ఇతి రూప నిత్యనిరవద్య నిరతిశయ నిరాగతిభావ।।
క్తితాం కర్మణాంతర్నాప్యకాశకాం సుఖం తన ముఖ పదాన్వితాం వక్తృ చతుర్థ్యా సాధు విద్యాత్ తథా చ వక్తృ చతుర్థ్యర్థానుసంధానేన
ఋషిభిః సర్వం భగవత ఏవ నమ మేతి నమసా స్వాప్రత్యపరవతాంతే త్వం । యాంతి యాధానయో నైవ హీశేశ్వరస్వార్థత్వే నిరార్థ
త్వే కేవలస్వార్థతయా తత్వం తం స్వరూపవిరుద్ధస్య విషయాంతరస్య నివృత్తిం కైముత్యన్యాయసిద్ధం భగవదికాం తి శయాం
ధాయయక్షం కర్మేతరభోగ రావాం త్వలక్షణ నన్యభోగత్వస్వాద । ప్రతీతాన్యతదితరసుఖలవ ఆకాశపరిణామితి విరసదుఃఖ
బహుం వక్షం చలపాయసకలవిషయవిముఖాన్భవతీతి భావః । భావిన్యస్వరూపం పర్యాగో రూపం పర్యప్తి భక్తిప్రత్యగాత్మనః
పర్యప్తిఫలం పర్యాప్తితదా సాంత్వి విరోధిభ । వదంతి సకలా వేదాస్సేతిహాసపురాణకాః । మునయశ్చ మహాత్మానో
వేదవేదాంతపారగాః । ఇత్యుక్తప్రకారేణ సకలవేదశాస్త్రార్థం పంచకప్రతిపాదకత్వాత్ తత్వత్రయ మూలమంత్రాపిప

సంబంధనివృత్తిరప్యర్థః సిద్ధాంతరూపవినా ఉక్తాహంకారమమకారనివృత్తిరసంభవాత్ ఏతాః ప్రాయోపర్యుక్తాః దశసంఖ్యాకాః అర్థాః
ఏవం మంత్రాంతరాణి యత్ర చరణ్యైవ తిదశ...ఫదః ఉక్తపదాం నియమస్య సతిద్వారాక్యః అనేన ప్రాంచ్యం దేశ్రీమన్నారాయణశ్రీవృత
ఘం ఖంధ్యం తచ్ఛ్రదర్పదమితి షష్ఠ్యాం నిరస్తం తదానీం తవైతృత్వవరరక్షసంగాత్ ॥ద్విఖండః॥ ద్వాపఖండో అస్యాయ స్వస్య ద్వి
ఖండః ద్వివ్యాకారం అనేనస్యగాదం వంత్రరత్నస్యవాకపద్యయాత్మకత్వేనద్వయత్వం సూచితం అయం ద్వయోయాం
మంత్రః అధిగతనిగమః అధిగతం ప్రాప్తం నిగమో వేదో యేనేస అధిగతనిగమః శరణాగత్యుపనిషత్ శ్రుతిపాద్యస్మృత్యర్థః ఇత
ధాశకవపాక్యం శాస్త్రయత్పాకతృత్వం తద్ద్వయం పరమేదుద్యా...భవతీతి ఏతద్ద్వయార్థస్వరూపం శ్రీతాః శ్రమరశర్మాయత్ ॥
యో బ్రహ్మాణం విదధాతి పూర్వం యో వై వేదాంశ్చ ప్రహిణోతి తస్మై తం హ దేవం ఆత్మబుద్ధిప్రసాదం ముముక్షుర్వై శరణమహం
ప్రపద్యే ఇతి అత్ర పాద్మే బ్రహ్మణ్యే ప్రతిపాదిత వచనం ప్రామాణికం చ శ్రీయాయ యుక్తం శక్తియుక్తానం తరోత్తరం ప్రథమేన మం
త్రరత్నేన మంత్రయోగభావేదా అచిరాత్ర సాధనం మల్లోకం చ సంగచ్ఛతి దుర్వృత్తోవా సువృత్తోవా మూర్ఖః పండితోపివా
వా లక్ష్మీంచరణం సురేశః ద్వయేన శరణంగతః మల్లోకమచిరాల్లబ్ధ్వా మత్సాయుజ్యం స గచ్ఛతి ప్రధానం మంత్రద్వయం
బ్రహ్మర్షీ విష్ణులోకే మహాపురే ఆస్తే మంత్రః పరే లక్ష్మ్యా మయా దత్తస్సనాతనః అల్పాల్పం తయా చైవ మంత్రరత్నం ద్వయం వి
ప్రా ఇతి తాం ప్రతిదిశ వచనశ్రీతమంత్రానుసంధేయం ॥౩౫॥ ఏవం మంత్రరత్నస్య పదార్థాః స్పష్టా అర్థపదార్థాః ఆనువాదపూర్వకం వా
క్యార్థమాహ అస్యాం నాం భగవాన్ ముక్తేశ్వరయుతాం నిత్యానపాయం శ్రియం సశ్రీకా ప్రయగమోదితా విలసనాం హ్యాం లక్ష్యా
వారేరా శ్రియం ఇక్ష్వాకూణాం యత్ర యేయాం శ్రియా చ సహితాం యాంతి శ్రియాయాంత్యర్థః యేనేక ఉక్తం దాసస్యమశేషం ప్రతిపాతం నిత్యం
ప్రహాం నిర్మమః ॥ ఇగతాం లోకానాం రక్షానాం నియయం త్రం అధ్యర్థః ఈశానాం నియంతారం అఖిలస్య నిరస్తసమ్యధయుతాం
కల్యాణాం అనేన విశేషణాత్ ప్రయోజనం గుణకారతోప్యప యోగంగిక్షీయమాణం చేతనేవాత్ర లక్ష్యం శ్రియమాలోచ్య భగవతి వా తుల్యం
చ సంచితం అస్యాశానాం భగవతో విష్ణుపత్నీ ఈశ్వరీ సర్వస్య లక్ష్మీ ... సర్వభూతానాం తవం తరాతాసర్వభూతానాం
దేవదేవో హరిః పితా తన్మై తద్విష్ణునాథం ఖగధామలక్ష్మీం తరాధర ఇత్యాది మంత్రానుసంధేయం నిత్యానపాయం

అష్టశ్లోకీవ్యా గణేశ సముదాహరామి త్వదర్థః । అయం నారాయణాయ శబ్దార్థః । తత్ర వాత్సల్యం దోషభోగ్యత్వం స్వామిత్వం
స్వవ్యతిరిక్తవస్తుషు స్వకీయత్వాభిమానః । సౌశీల్యం మహతో మందైస్సహ నీరంధ్రసంశ్లేషస్వభావత్వం । సౌలభ్యం
సకలమనుజనయనవిషయత్వం ఏతే చత్వారో గుణాః । ఆశ్రితానాం ఆశ్రయణే సౌకర్యాపాదకాః । జ్ఞానం । చేతనస్య
వివక్షనీయాని [illegible] ఇష్టపరిగ్రహ సోపయోగి సర్వవిషయాపరోక్ష్యావభాసః । శక్తిః । నిత్యసంసా
రితాని త్వసదాకర్షణ [illegible]
క్షీః । నిరుపాధికశేషిత్వరూపసంబంధః । శేషిత్వం నామ స్వేతరసమస్తవస్తూపభోగాతిశయాధారకత్వమితి
స్వస్వామిత్వాద్యుదక్షిః । ఏతే చత్వారః । ఆశ్రితసౌకర్యాపాదకాః । తస్య నిత్యానంతనిరవధికమంగళవిగ్రహస్య
కాశనం చ దివ్యమంగళ ప్రభావోపలక్షిత ఇతి భావః । అయం చ నారాయణ శబ్దార్థః । ఉపాయం స్వరూపం । అయం చ నారాయణశబ్దార్థః । ప్ర
యో విగ్రహాపేక్షితత్వాత్ స్వస్వరూపానుగుణకర్తృత్వం । ఇత్యయం ప్రవృత్తే సాంప్రతం నైమిత్తికాన్ ప్రాచీనకాః । ఇత్యాదికమత్రానుసంధేయం
కర్తృవ్యాపారాంతరకర్తృత్వం ।
యం ప్రపద్యత ఇతి తస్యార్థః । అధికృత్య విశేషణ । సర్వవ్యాపకత్వం వ్యాపకత్వం । అధికారి చేతనకర్తృవ్యాపారం చ
నారాయణ ఖల్వంశ్చ వ్యాపి తద్దర్శః । అథవా నిర్ధారణం చ వ్యాప్యానాం స్వపదం ప్రధానం యస్య తత్ తద్గుణపరం లక్ష్మీనా
పంచకం ఆశ్చర్యం తత్త్వం తత్త్వనిత్యదర్శః । అథవా మిథునం చ తత్త్వం చేతి కర్తృధారయః । మిథునం లక్ష్మీనారాయణశబ్దా
ర్థం సర్వం కరిష్యామి అతః పతత్రిత ఇత్యాదిషు మాం చ ఏవం మిథునపరత్వే న ప్రసిద్ధం । భగవాన్ నారాయణ దేవ్యా శ్రియా సహ తత్సమ్
ర్ఖాంతః శ్రీమచ్ఛబ్దార్థః । స్వామిత్వం శేషిత్వం । అయం నారాయణ పదం సిద్ధం ప్రాప్యం ప్రాప్యం యోగ్యం ప్రాప్యం గమ్యం । అయముత్త
తసకలవిభూతిం కార్యకారణ ఇతి వా । ఇతి ప్రవర్తకో నారాయణ శబ్దార్థః । సిద్ధార్థానాం సర్వదేశకాలావస్థా సర్వప్రసిద్ధాని
తిశయోపేత ప్రబలతరా బలతరాశ్చ ప్రతిబంధకాశ్చ బలతరవిరోధి ... అయం చతుర్థ్యర్థః । ప్రబలతర విరోధిస్వభావః । అ
హంకారమమకారాత్ రాగః । ప్రబలతరసంసారనివృత్తిం చ । అయం నమశ్శబ్దార్థః । అత్ర అవిద్యా కర్మవాసనారుచి ప్రకృతి

ద్వారం చ శిష్టా సౌపాంయశ్రుతస్య భగవత్త్వాత్ తయోః సుఖరూప సాధనత్వేన ఆశ్రయే ప్రపద్యే అథ ఉక్తస్య వివిం
త్వర్థః । అయం పూర్వఖండార్థః । శ్రీలక్ష్మీ ... శరణం వరణం కాలే పుంసః కారణం తం తత్ ... ఇత్యర్థః । సహితా
యః నిత్యసంశ్లిష్టాయాః ఆత్మనా మహిశ్వరయోః ఆత్మేశ్వరాం య సర్వశేషిణౌ నారాయణౌ అహం తు స్వకృత సిద్ధో
పాంయ సంసారిణి లక్ష్మ్యా నిర్భయః అహం ... ఇత్యేవం రూపాపాపం కారణం ...
హి తస్య । ఆత్మాత్మీయపదార్థస్థానాం హృత తం త్రిస్వత్వాయత్త ... ఇత్యాదికమ
త్ప్రిన సంధి యః నవిద్యతే శేషిణాం యస్మిన్ తచ్ఛేషిణం సకలవిధం ప్రతిపాదం న భవతీత్యప్రతిపాదితం నిర్విష్టం సర్వదా సర్వాం
తేషాం చిత్ మిత్ యావత్ నిత్యం సర్వవస్తూచితం దాసస్యం దాస ... కైంకర్యం కర్తుం చరమ మర్థాయ పూర్వార్థ యత్ ఆశ్రయ
ముత్తరఖండార్థః ॥ ౯ ॥ ఏవం ... మంత్రరత్నం ... తద్విషయ ... శరణ్యా ... చరమశ్లో
కం వ్యాచష్టే ॥ మత్ప్రాప్త్యర్థతయా మయోక్తమఖిలం సంత్యజ్య ధర్మం పునర్మామేకం మదవాప్తయే శరణమిత్యార్తోవసాయం
కురు । త్వామేవం వ్యవసాయయుక్తమఖిలజ్ఞానాదిపూర్ణో ... ప్రాప్తిప్రతి [illegible] ధకైః పాపైః [illegible] సురార్యం కో
దద్వాం కృపాం ॥ ౧ ॥ మత్ప్రాప్త్యర్థతయేతి ॥ మత్ప్రాప్తిః అర్థః ప్ర[illegible] యస్య స మత్ప్రాప్త్యర్థః తస్య భావస్తత్తా తయా మత్ప్రాప్త్య
ర్థతయా మత్ప్రాప్త్యర్థతయా మత్ప్రాప్తి సాధనత్వేనేత్యర్థః ... ప్రవృత్తి ... 
... ఉపాయ ... ప్రతిపాదితం అఖిలం సమస్తం భక్తిఫలమోక్షసాధనం కర్మయోగజ్ఞానయోగాంగికం భక్తియో
గమిత్యర్థః । అఖిలమిత్యస్య ... మత్ప్రాప్త్యర్థతయా ... త ధర్మ ... సంత్యజ్య సమ్యక్ త్యక్త్వేత్యర్థః
వాస[illegible] నాదివిశేషః ... సంగం ... త్యర్థః । అయం ... మత్ప్రాప్త్యర్థతయా ...
కం తు ... ఇత్యాదికం ... తయోః ... 
తభగవత్ప్రాప్త్యుపాయ ... కార ... కైంకర్య ... ఇత్యాదివి ...
త్యాగాయోగాత్ అన్యథా సర్వశేషికర ప్రసంగాత్ అతః కైంకర్యవిషయ ... నిత్యం ... ఇత్యాదిష్టం
విధాము ... అయం ఏకశబ్దావ్యవస్థం ... త్యర్థః ... ఇత్యాదిశ్లోకాన్తరాణి ...

ఆవ్యా

౭

7

అపాంయోనివిశ్లేషం నవిదధతే అపాంయోనియస్యస్యాన్న అనపాయినీ నిత్యం అనపాయినీ నిత్యాఖ్యానపాయినీతాంని
తాన్యనపాయినీం అథవా అపాంయోనస్యాగ్నిదాపక్షః అనపాయినీ నిత్యః అనపాయినీయస్యాస్తా నిత్యసంశ్లేషా
మిత్యర్థః శ్రీః శ్రియం శ్రీం సేవాయాం శ్రీంశ్రీవణే శ్రీపాకాం గాంయాం శ్రూవిస్తారే ఇతిధాతుభ్యః షోఢావ్యు
త్పన్నశ్శబ్దః తత్ర శ్రీం సేవాయామితిధాతోః శ్రీయతే చేతనైరితి శ్రీరితి కర్మణి వ్యుత్పత్త్యా సంపరాధ్యచేత
నాం శ్రీయమాణం పయోగివాత్సల్యాదికముక్తం శ్రీయతే భగవంతమితి శ్రీరితి కర్తరి వ్యుత్పత్త్యా స్వతంత్రభగవదా
శ్రయణపాంతుభూతవాత్సల్యాదికముక్తం శ్రుం శ్రవణే ఇతిధాతోః శృణోతాత్యశ్రితవిజ్ఞాపనమితి శ్రీరితి క
ర్తరి వ్యుత్పత్త్యా సాపశ్రితవిజ్ఞాపనశ్రవణముక్తం శ్రావయతి విముఖానామితి శ్రీః ఇతి ణిజంత
యాంధర్మగతశ్రావణార్థకర్తరి వ్యుత్పత్త్యా విముఖచేతనానామపి హితోపదేష్టృత్వముక్తం శ్రూహిం
సాయామితిధాతోః శ్రుణాతి హింసస్త్యాశ్రితదోషానితి శ్రీరితి కర్తరి వ్యుత్పత్త్యాశ్రితదోషనివర్తకత్వముక్తం
శ్రూవిస్తార ఇతిధాతోః శ్రుణాతి విస్తారయతి గుణైర్లోకాన్ శ్రితానితి శ్రీరితి కర్తరి వ్యుత్పత్త్యా ఆశ్రితగుణవర్ధకత్వ
ముక్తం ఏవం షోఢావ్యుత్పన్నః శ్రీశబ్దః లక్ష్మ్యాః ప్రధానాభిధానం అతశ్శ్రుణోతి నిఖిలాన్ దోషాన్ శ్రీణాతి చ గుణైర్జ
గత్ శ్రీయతే చాఖిలైర్నిత్యం శ్రయతే చ పరం పదం శ్రీయతే శ్రయమాణాంశ్చ శృణోతి శ్రావయతీ యపి। ఇత్యాదిక
మత్రానుసంధేయం ఏతాదృశం శ్రియం భగవత్ప్రధానమహిషీం సంశ్రిత్య సమ్యగాశ్రిత్య వరాత్కృతప్రయుక్తవాంఛితాప్రాప్తి
రేవాదపాదధానేన పురుషకారత్వం రాంశరణం ప్రపద్యే తద్భర్తః ఆశ్రయణోచితాఖిలగుణస్య ఆశ్రయణస్య భరణావరణం
ప్రవృత్తి చితాం ఇ అనుగుణః అఖిలాన్ సమస్తాః గుణాః వాత్సల్యాదయో యస్య తస్య తథోక్తస్య ఆశ్రయణసౌకర్యాపా
దకాం శ్రితకార్యాపాదకవాత్సల్యసౌశీల్య సౌలభ్యజ్ఞానశక్తిపూర్తిప్రాప్తిగుణశాలినః వారేః ఆశ్రితదురితవి
వర్తకస్య భగవతః అంఘ్రియుగళం ఇష్టోపాయతయా ఇష్టస్య అభీష్టఫలస్య ఉపాయతయా సాధనత్వేనయ

8

హంసనాదినిత్యనైమిత్తికానాం అవతారరహస్యజ్ఞానపురుషోత్తమవిద్యాదేశవాసనామసంకీర్తనదీపం రోపణంవాల్ప
సమర్పణాదీనాం చమోక్షోపాయేరా శ్రీః భక్త్యంగత యోరాప్రధానస్య తెనైవఫలవత్వాన్నిష్ఠాయా కర్తుమసమర్థస్య విరుద్ధ
ప్యాదుష్కరత్వాద్బుద్ధిపరిశ్రాన్తస్య యత్వాద్ధుర్వేత్వఃఖలాంసాధనత్వాత్ స్పష్టత్వాద్బలం ఫలప్రదత్వాద్విలంబకాలసాపేక్షత్వా
దనిశ్చితత్వచ్చానుష్ఠాతుమసమర్థస్య అత్రయోన్నర్హయస్సర్వభక్తియోగస్యాంగభూతత్వాత్ సర్వేష్టమనలంవర్ణాశ్రమోదితత్వేన అభిమ
తఫలసాధనత్వేన శాస్త్రచోదితత్వాత్ ఉపదిష్టత్వాత్ యథాసంభవం కర్మజ్ఞానాదయోపివా ॥ తత్సర్వం అవతారరహస్య
నాదినాప్రత్యవాయ భీతస్య విపరీతమసమర్థస్య అత్రాలంయం నిగ్రహయుక్తిభక్తియోగస్యాంగభూతకర్మయోగజ్ఞానయోగా
దిశరణత్వేన తాగ్యాగత్యాగస్సువిశేషణం వానిత్యయోగాత్ మోక్షసర్వధావిన్యాసేఙ్గు దర్శనకర్మధావినా
భక్తింత్యాగం యోగంతదిత్యనైమిత్తికానాం సాధనానుష్ఠానయోగ్యత్వాం పాదకత్వాత్ తత్త్యాగభగవదారాధనయోగ్యతా
కారణం చానుష్ఠానమవిగత్రమతిప్రపత్తుమర్హస్య గలంస్వరూపానురూపత్వసుకరత్వసుఖస్వరూపత్వనిరపాయత్వ నిష్కృష్ట
త్వం ఫలత్వసాధనత్వస్సులభవివేకసంగ్రహాదార్ఢ్యం సర్వధర్మాన్పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజ అహం త్వా సర్వపాపేభ్యో
మోక్షయిష్యామి మాశుచః ఏవం శోకనివృత్తిముక్త్వా శోకనివృత్తిహేతుమాహ ఏతదిత్యాదినా సూత్ర
దిత్వాత్ అత్ర సర్వభగవత్తత్త్వపరమార్థప్రవృత్తకమంత్రమంవాక్యం వాక్యార్థం సర్వ
ధర్మానిత్యాది చరమశ్లోకార్థంస్మర్తవ్యః అనుసంధానస్సునిత్యమేవ వక్తవ్యః పుస్తకం ఏతత్ పూర్వోక్తజ్ఞానం
పూర్వోక్తదేశోపాయయుక్తత్వ భవసాయముక్తయిత్వం తత్త్వప్రసాదాత్ ప్రపత్తారమమ అర్థస్య అశక్తస్య అధికారస్య
చరమం అంతిమంవాక్యం వాక్యార్థం సర్వధర్మానిత్యాది చరమశ్లోకార్థమిత్యర్థః మామేకం శరణం వ్రజ యం సర్వపా
పనిబంధనానాం అవిద్యాకర్మవాసనారుచిప్రకృతిసంబంధానాం తదవాంతరభేదానాం అహం త్వా సర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామీ సంచి
తానభ్యుపగమ్య ప్రారబ్ధస్య ప్రాయశ్చిత్తం పాపపుణ్యాత్మకానాం పుణ్యపాపరూపాణాం మాం దిత్సోత్తరభోగానాం అనాదివాసనా
త్యాగేన చరమం హరాయనాదీనాం మోక్షరూపం వాచనీయత్వాత్ కరుణయా సర్వ శరణాగతానాం కేషాంచిద్దృష్టిర్లోకస్య కృత్వా
నాం సర్వేషాం త్వత్ప్రాప్తివిరోధినాం అశ్లేషవినాశరూపసవాసనానివృత్తిం అపరాధక్షమాపనం అహం తథా నాం భగవత్ప్రాప్తివిరోధి

[illegible]

श्रीवत्सांकतनयश्रीपराशरभट्टार्यकृता वैष्णवाष्टाक्षरमंत्रविवृतिरष्टश्लोकी वैष्णवदासकृतव्याख्यासहिता संपूर्णा

अष्टश्लोकव्याख्या ८